

MERE FISKALNE POLITIKE U PERIODU CORONA VIRUSA

FISCAL POLICY MEASURES IN THE CORONA VIRUS PERIOD

Ćeha Nikola | Elektroprivreda Srbije, Beograd, Srbija | cehanikola@gmail.com

Ćeha Milenko | Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, Beograd, Srbija | cehamilenko@gmail.com

UDK: 616.98:578.834]:338.124.4

338.23:336.22

COBISS.SR-ID 26778377

Sažetak

Mere fiskalne politike su neophodno oružje za prevazilaženje ekonomske krize izazvane Corona virusom. Intervencijom države i sprovođenjem adekvatnih mera može se značajno zaštititi domaća privreda i na taj način ubrzati oporavak. U fokusu rada su mere fiskalne politike koje je sprovela Republika Srbija za vreme i nakon uvođenja vanrednog stanja, kao i planovi za mere u narednom periodu. Kao zemlja u tranziciji sa nižim ekonomskim rastom od ostalih država članica Evropske Unije, Srbija je pratila trendove sprovođenja mera fiskalne politike po ugledu na najmoćnije privrede sveta. Za analizu su korišćeni relevantni međunarodni i domaći izvori. Rezultati istraživanja pokazuju da je Srbija sprovela adekvatne mere za prevazilaženje krize, ali u poređenju sa zemljama Evropske unije obezbeđivanje finansijskih sredstava predstavlja jedan od najvećih problem u datom periodu

Abstract

Fiscal policy measures are necessary weapons to overcome the economic crisis caused by the Coronavirus. State intervention and implementation of adequate measures can significantly protect the domestic economy and thus speed up the recovery. The focus of the paper are the fiscal policy measures implemented by the Republic of Serbia during and after the introduction of the state of emergency, as well as plans for the measures in the future. As a country in transition with lower economic growth than other EU member states, Serbia has followed the trends of implementing fiscal policy measures following the example of the most powerful economies in the world. Relevant international and domestic sources were used for the analysis. The results of the research show that Serbia has implemented adequate measures to overcome the crisis, but in comparison with the countries of the European Union, providing financial resources is one of the biggest problems in the given period.

Ključne reči: mere fiskalne politike, ekonomska kriza, corona virus, domaća privreda, ekonomski rast

Keywords: fiscal policy measures, economic crisis, coronavirus, domestic economy, economic growth

JEL klasifikacija: E52

1. Uvod

Nesumnjivo je da su krize društvenih sistema neminovnost i da se javljaju s vremena na vreme u okviru jednog šire postavljenog razvojnog toka koji obuhvata više faza: od zastoja u ispoljavanju prethodne tendencije, preko pada i depresije, do oživljavanja i poleta[1]. Ekonomske turbulencije koje je izazvala Corona predstavljaju veliki problem kako ponude tako i tražnje u celokupnoj svetskoj privredi.

Države reaguju u domenu svoje monetarne i fiskalne politike, kako bi zaštitile domaće firme od bankrota i na taj način održale nivo privrede u narednom periodu.

Direktna finansijska pomoć zaposlenima je samo jedna od mera koja je sprovedena u većini država sveta kako bi sprečile porast stope nezaposlenosti.

Razne vrste subvencija, kao i pomoći prilikom obezbeđivanja finansijskih sredstava, predstavljaju značajnu pomoć firmama u periodu pandemije ali i u periodu oporavka nakon krize.

Moratorijumi banaka na otplatu kredita relaksirali su stanovništvo u kriznom periodu kako ne bi došlo do izazivanja još veće krize usled manjka novčanih sredstava građana koji su imali smanjena primanja u datom periodu.

Države su sprovodile mere u cilju relaksacije banaka u vidu regulisanja manjeg nivoa obaveznih rezervi i kolaterala prilikom uzimanja kredita, kako bi na taj način uticale na lakšu dostupnost finansijskih sredstava građanima i firmama pogođenim ovom krizom.

Odlaganje plaćanja poreskih obaveza predstavlja meru zaštite malih i srednjih preduzeća koja su u najvećoj meri pogođena usled pada tražnje u doba krize.

Mnoge države su uvele jednokratnu finansijsku pomoć kako bi na taj način podstakle građane na potrošnju i pomogli im u postkriznom periodu.

Jedan od značajnih problema može biti siva ekonomija koja se najčešće javlja u periodima duboke ekonomske krize.

Intervencijom Narodne Banke održava se nivo deviznog kursa u trenucima krize kako se ne bi izazvala panika i podstakla trgovina devizama i na taj način direktno ugrozio kurs domaće valute. Zlatne rezerve svakako donose najviši nivo sigurnosti i predstavljaju "sigurnu luku" u burnom periodu.

Cilj rada je utvrđivanje preduzetih mera fiskalne politike u cilju prevazilaženja krize izazvane Korona virusom u Srbiji. U radu su sagledane mere koje su sprovele ostale zemlje sveta u cilju poređenja sa merama sprovedenim od strane Narodne Banke Srbije i Vlade Republike Srbije, kao i efekti koje će takve mere doneti celokupnoj privredi.

U radu se razmatra hipoteza da je primena mera fiskalne politike bila u skladu sa merama naprednih svetskih ekonomija, ali da su i takve mere pokazale da Republika Srbija ekonomski zaostaje za ostalim zemljama u tranziciji. U okviru ove hipoteze analizirana je trenutna pozicija Srbije sa aspekta pribavljanja finansijskih sredstava na međunarodnom finansijskom tržištu.

U radu se koriste relevantni podaci domaćih i stranih institucija za period koji je analiziran.

Rad se nakon uvoda sastoji od tri dela i zaključka. Prvi deo se odnosi na početak nove krize COVID-19 u kome je akcenat na pripremljenosti i delovanju država na pojavu novog virusa. Drugi deo obuhvata pakete mera i obezbeđena sredstva, u kome su obrađene najznačajnije mere fiskalne politike u doba krize. Treći deo sadrži procene oporavka i nivoa BDP-a u postkriznom periodu.

2. Početak nove krize COVID 19

Stručnjaci za javno zdravstvo su odavno upozoravali da će se svet verovatno suočiti sa velikom pandemijom i pozvali su na veću spremnost. Ipak, kreatorima politike koji se moraju fokusirati na sledeće izbore teško je uložiti vreme, novac i politički kapital da bi se pozabavili apstraktnom mogućnošću buduće krize. I tako je veći deo sveta bio nespreman za globalnu opasnost po javno zdravlje koju predstavlja novi koronavirus[2].

Kako je svet pogodila kriza najvećih razmera koja je uticala na sve zemlje sveta sa aspekta međunarodne trgovine robom i uslugama kao i svim ostalim ekonomskim aspektima, neminovno je da će se većina zemalja u postkriznom period naći u recesiji.

Prema navodima MMF-a pad ekonomije je najgori jos od "Velike depresije" iz tridesetih godina prošlog veka, kao i da se rast razvijenih ekonomija neće vratiti na nivo od pre virusa do 2022. godine.

Karantin u kome se našao najveći broj ljudi na planeti očekivano je značajno umanjio ekonomsku aktivnost kao i pad ponude i tražnje u celom svetu.

Zatvaranje granica većina država u najvećoj meri je uticalo na smanjenje međunarodnog kretanja robe i kapitala.

Ovakva vrsta krize predstavlja jedan od najvećih testova za ekonomije svih država.

Pandemija COVID-19 upečatljivo ilustruje presek politike, ekonomije i raznih drugih faktora.

Tržište u nastajanju i ekonomije u razvoju pritisnute su ekonomskim naletima iz više kvartala: pritiskom na slabe zdravstvene sisteme, gubitkom trgovine i turizma, umanjnjem doznaka, umanjnim protokom kapitala i zaoštrenim finansijskim uslovima usled rasta duga. Izvoznici energije ili industrijske robe biće posebno pogođeni. Pandemija i naponi za njenim suzbijanjem pokrenuli su neviđeni kolaps u potražnji za naftom i pad cena nafte [3].

Iako je Korona virus u Kini već u decembru bio veoma zastupljen, evropske zemlje, uključujući i Srbiju nisu spremno dočekale ovaj talas. Nabavka maski, respiratora i ostalih medicinskih materijala predstavljala je poteškoće za sve države. Mnoge od tih država, uključujući i našu, nisu sprovele adekvatne mere na vreme kako bi se ublažio nalet krize na ekonomsku stabilnost države.

Situacija je, kao i u ostalim zemljama sveta, korišćena za buduća politička nadmetanja i reklamiranje političkih stranaka.

Nakon proglašavanja vanrednog stanja 15. marta 2020. Srbija je počela sa merama zaštite građana u vidu zatvaranja granica za strane državljane, ukidanje avio saobraćaja, uvođenje karantina za srpske državljane koji dolaze iz inostranstva, zatvaranje škola, vrtića i zabrane kretanja za vreme policijskog časa. Firme koje su imale mogućnosti poslale su svoje zaposlene na rad od kuće.

Ovakve mere su izazvale veliku tražnju za osnovnim životnim namirnicama, ali i smanjile tražnju za ostalom robom i uslugama. Ovakav scenario je najavio početak krize, pre svega tržišne u kojoj su se građani sve manje opredeljivali za kupovinu proizvoda koji ne spadaju u osnovne životne namirnice.

Svetska Zdravstvena Organizacija je objavila broj od 167.515 zaraženih u svetu Korona virusom 16.og marta, što je ukazivalo na ozbiljno širenje pandemije u poslednja tri dana (13. mart-132.758 zaraženih u svetu)[4]

3. Paketi mera i obezbeđena sredstva

Vlada Republike Srbije, kao i ostale države, najavila je paket mera pomoći domaćim firmama kako bi osigurala njihov opstanak u kriznom periodu. Najveću količinu finansijskih sredstava za održavanje privrede i pomoći stanovništvu pripremila je nemačka vlada. Kao najmoćnija automobilska industrija u Evropi očekivala je najjači udarac na celokupnu privredu za vreme krize i u postkriznom periodu.

Tabela 1: Finansijski paketi mera za vreme krize-COVID 19

Zemlja	Količina novčanih sredstava	Broj stanovnika	Iznos po glavi stanovnika
Nemačka	156 mlrd €	83.020 mil	1,879.07 €
Slovenija	3 mlrd €	2.081 mil	1,441.62 €
Hrvatska	4 mlrd €	4.076 mil	981.35 €
Srbija	5.1 mlrd €	6.682 mil	763.25 €

Izvor: Autor, prema podacima MMF-a 2020.

Opređeljena sredstva za prevazilaženje Korona virusa u Srbiji su iznosila 5.1 milijardu eura, što je više od pojedinih zemalja okruženja, ali kada se u odnos stavi broj stanovnika, Srbija je na začelju u odnosu na razvijenije zemlje u regionu i Evropi.

3.1. Sprečavanje otpuštanja radnika

Najava Ministarstva Finansija Republike Srbije bila je da će u narednom periodu biti obezbeđena pomoć poslodavcima u vidu isplaćivanja novčanih sredstava u iznosu od tri minimalne zarade za svakog zaposlenog, kako bi na taj način država relaksirala privredu i preuzela teret na sebe.

Ovakav potez je bio od najveće koristi malim i srednjim preduzećima sa manjim brojem zaposlenih, koji bi na ovaj način opstali na tržištu i sprečili rast nivoa nezaposlenosti, što je osnovni motiv mera Fiskalne politike u periodu krize.

Mere u državama okruženja su bile značajnije u korist poslodavaca i zaposlenih. Hrvatska, kao i mnoge druge zemlje Evropske unije, je uz isplatu minimalca preuzela teret uplate doprinosa kako bi dodatno relaksirala poslodavce i na taj način sprečila otpuštanje radnika.

Nemačka vlada je garantovala da doprinosi za socijalno osiguranje neće prelaziti 40% do kraja 2021. Troškovi koji prelaze ovu gornju granicu od 40% biće pokriveni saveznim budžetom. To će ojačati neto primanja zaposlenih istovremeno pružajući pouzdan okvir za poslodavce[5].

PDV će biti smanjen za šest meseci od 1. jula do 31. decembra 2020. Standardna stopa PDV-a biće smanjena sa 19% na 16%, a snižena stopa PDV-a sa 7% na 5%. To će povećati potrošnju i posebno će koristiti onima koji imaju nizak prihod[5].

Na svetskom nivou je došlo do masovnog broja otpuštanja radnika (okvirne procene 40 miliona). Kako bi sprečile jedan od najvećih problema u svim krizama, nezaposlenost, države su sprovele mere kojima bi apsorbivale ovakav udar na zaposlene koji u narednom periodu neće imati lični dohodak.

Između ostalih mera, Italija je produžila poreske rokove za kompanije u pogođenim oblastima i proširila fond za dodavanje plata radi pružanja podrške otpuštenim radnicima, Koreja je uvela subvencije za plate za male trgovce i povećala naknade za negu u kući i nezaposlene, a Kina se privremeno odrekla doprinosa za socijalno osiguranje za preduzeća [6].

Prema podacima Infostuda u čijem istraživanju je učestvovalo 4.329 ispitanika i 580 privrednih subjekata iz Srbije, od ukupnog broja zaposlenih ispitanika, njih **12% je ostalo bez posla usled** izbijanja epidemije. dok od zaposlenih koji su i dalje u radnom odnosu, njih 70% svoj posao obavlja nesmetano, ali 30% njih je pod uticajem poslodavca moralo da uzme godišnji odmor, bolovanje, plaćeno ili neplaćeno odsustvo. Krizom su najviše pogođeni Turizam i ugostiteljstvo, potom Trgovina koja se ne odnosi na prodaju životnih namirnica i sektor Transporta ljudi[7].

3.2. Obezbeđivanje kredita i bespovratnih sredstava privredi

Bilo je akcija centralnih banaka 15. marta, američke Federalne rezerve su snizile svoje stope na 0-0,25%, kao i Banka Engleske i druge. Evropska centralna banka (ECB), 18. marta, koja je već godinama imala negativne stope, povećala je raspoloživi iznos za program kvantitativnog olakšavanja[8].

Centralne banke treba da budu spremne da obezbede veliku likvidnost bankama i nebankarskim finansijskim kompanijama, posebno onima koji kreditiraju mala i srednja preduzeća (MSP), koja su možda manje spremna da izdrže oštre poremećaje. Vlade mogu ponuditi privremene i ciljane kreditne garancije za kratkoročne potrebe za likvidnošću ovih firmi. Na primer, Koreja je proširila kreditiranje za poslovanje i garancije za kredite za pogođena mala i srednja preduzeća[6].

Jedna od značajnijih mera Republike Srbije bila je obezbeđivanje novčanih sredstava u vidu kredita radi održavanja likvidnosti u iznosu od 24 milijarde dinara (oko 204 miliona eura) od strane Fonda za razvoj Republike Srbije. Ova sredstva su namenjena privatnim firmama koja obavljaju proizvodnu, uslužnu, trgovinsku ili poljoprivrednu delatnost. Povoljnim uslovima kredita olakšan je priliv novčanih sredstava malim i srednjim preduzećima, kroz period otplate do 36 meseci, uz grejs period do godinu dana, a kamatna stopa za ovakve vrste kredita iznosi 1% na godišnjem nivou [9].

Republika Srbija je kao dodatnu meru podsticanja privrede opredelila milijardu dinara (oko 8,5 miliona eura) za dodelu bespovratnih finansijskih sredstava u okviru programa podrške malim i srednjim preduzećima za nabavku opreme u 2020. godini.

Cilj Programa jeste jačanje konkurentnosti privrednih subjekata, unapređenje njihovog poslovanja i internacionalizacije, kao i kreiranje novih radnih mesta kroz investicije u opremu. Sredstva opredeljena Programom namenjena su za sufinansiranje nabavke nove proizvodne opreme i opreme direktno uključene u proces proizvodnje razmenjivih dobara i izvođenje građevinskih radova[10].

Stanje u Evropi po pitanju oporavka privrede je bilo znatno naprednije. Nemačka vlada je nakon 6 godina opozvala takozvanu "kočnicu zaduživanja" i pripremila paket mera kako bi održala privrednu stabilnost.

Ovaj program će obezbediti nepovratna sredstva preduzećima koja ispunjavaju uslove za pomoć u pokrivanju fiksnih operativnih troškova tokom tri meseca od juna do avgusta 2020. Da bi ostvarila pravo na ove grantove, preduzeća moraju da pretrpe prosečne gubitke u prihodima od najmanje 60% tokom dvomesečnog perioda od aprila do maja 2020. Novija preduzeća će moći da koriste uporedne podatke iz kasnijeg perioda. Biće pokriveno do 80% fiksnih troškova, zavisno od iznosa prihoda koji aplikant izgubi tokom tri meseca od juna do avgusta, do maksimalnih 150.000 € za veća preduzeća, 9.000 € za preduzetnike i mikro subjekte sa maksimalno pet zaposlenih, i 15.000 evra za mikro subjekte sa do deset zaposlenih[5].

Moratorijumi na kredite koje je omogućila Narodna Banka Srbije bili su značajna pomoć građanima i privredi u kriznom periodu kako bi održali likvidnost. Svaka Banka u Srbiji bila je u obavezi da, po nalogu Narodne Banke Srbije obezbedi zastoj u otplati kredita i na taj način automatski produži rok vraćanja kredita za 3 meseca. Ovakvo odlaganje nije banci davalo za pravo obračun zatezne kamate, ali jeste na obračunavanje kamate po osnovnoj ugovorenoj stopi za kredit i samim tim na povećanje iznosa kredita.

3.3. Jednokratne finansijske pomoći

Kao jedna od mera za prevazilaženje krize u mnogim zemljama Evrope bila je jednokratna isplata u cilju pomoći državljanima za prevazilaženje aktuelnog stanja.

Vlada Republike Srbije je donela odluku da svakom punoletnom građaninu, sa aktivnim prebivalištem na teritoriji svoje zemlje obezbedi uplatu u iznosu od 100 eura u cilju pomoći. Ovakav vid pomoći predstavlja neracionalnu i nepravednu raspodelu finansijskih sredstava kada se u obzir uzmu velike grupe građana sa minimalnim primanjima ili bez primanja kojima je pomoć potrebija.

Ovakvom odlukom Vlade novčana sredstva su omogućena svim punoletnim državljanima bez obzira na primanja i socijalni status, dok su druge zemlje okruženja i članice Evropske unije imale drugačiju formulu za raspodelu finansijskih sredstava i na taj način pomogle najugroženijima za vreme krize. Čini se da su na ovakvu neopravdanu odluku državnog vrha uticali predstojeći parlamentarni izbori koji su prethodno odloženi zbog proglašenja pandemije od strane Svetske Zdravstvene Organizacije.

Nemačka vlada je donela odluku o raspodeli finansijskih sredstava kako bi usmerila jednokratnu pomoć na ciljne grupe stanovništva koje su u najvećoj meri ugrožene.

Porodice sa decom dobiće jednokratnu pomoć u iznosu od 300 evra po detetu. Međutim, u slučaju domaćinstava sa većim primanjima, bonus će biti nadoknađen poreskim olakšicama za decu[5].

Slovenija je jednokratnu finansijsku pomoć usmerila ka studentima, većim porodicama i penzionerima sa penzijom manjom od 700 eura kako bi pomogla građanima sa niskim primanjima.

3.4. Obezbeđivanje finansijskih sredstava na međunarodnom tržištu kapitala

U periodu pandemije mnoge međunarodne institucije su pripremale pakete finansiranja kako bi državama omogućile dostupnije kreditiranje i održivost ekonomije. Kao najčešći izvori kreditiranja koristila su se sredstva od strane Međunarodnog Monetarnog Fonda.

Najpopularniji način pribavljanja finansijskih sredstava poslednjih godina predstavljaju Evroobveznice.

Glavne prednosti evroobveznica su povećana likvidnost evropskih obvezničkih tržišta (uslovljena učešćem), zaštita od velikih tržišnih šokova i neredovna tržišna disciplina, garantovano finansiranje za sve zemlje EMU (ekonomske i monetarne unije) i poboljšanje međunarodne pozicije evra [11].

Vlada Republike Srbije se opredelila za emitovanje evroobveznica u iznosu od 2 milijarde eura na period od 7 godina. Ovakva odluka koštaće Srbiju 3.375 procenata godinje što, kada se u obzir uzmu rezultati zemalja okruženja, predstavlja veoma skup izvor finansiranja. Ovakvom rezultatu svakako doprinosi činjenica da je kreditni rejting Srbije BB+ i da se sa takvom ocenom ne može očekivati kreditiranje sa približnim uslovima koje su dobile razvijenije države, pre svega članice Evropske Unije.

Republika Hrvatska se zadužila na međunarodnom tržištu kapitala emitovanjem jedanaestogodišnjih obveznicama u vrednosti od 1.5 milijardi eura po kamatnoj stopi od 1.32 %, dok se Crna Gora zadužila na 10 godina sa po kamatnoj stopi od 2.5 %. Sa kamatnom stopom od 2.04% Rumunija se zadužila na rok od 12 godina i na taj način obezbedila finansijska sredstva za prevazilaženje kriznog perioda.

Imajući u vidu ovakav rezultat prilikom emitovanja evroobveznica, Srbija i dalje ne uliva dovoljan nivo poverenja stranim investitorima u stabilnost i održivi rast, na šta nam ukazuje kamatna stopa od 3,375 procenata na period od 7 godina. Ostale zemlje okruženja ulivaju znatno viši nivo poverenja investitorima u državne hartije od vrednosti.

4. Predviđeni tok oporavka i nivo GDP-a

Period ekonomske krize izazvane COVID-om 19 veoma je teško predvideti dalji tok oporavka i nivo GDP-a u trenucima gde se ne nazire potpuni kraj pandemije, već se strahuje od drugog talasa virusa koji bi naneo još veću štetu evropskoj i svetskoj privredi. Ni jedna zemlja sveta nije u potpunosti spremna da podnese jak udarac virusa na privredu, a samim tim na likvidnost i nezaposlenost koji mogu prouzrokovati još veće probleme u budućem periodu.

Tabela 2: Realni rast BDP-a

Realni rast BDP-a (godišnja promena u procentima)	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Srbija</i>	2	4,4	4,2	-3	7,5
<i>Mađarska</i>	4,3	5,1	4,9	-3,1	4,2
<i>Bugarska</i>	3,5	3,1	3,4	-4	6
<i>Severna Makedonija</i>	1,1	2,7	3,6	-4	7
<i>Albanija</i>	3,8	4,1	2,2	-5	8
<i>Bosna i Hercegovina</i>	3,1	3,6	2,7	-5	3,5
<i>Rumunija</i>	7,1	4,4	4,1	-5	3,9
<i>Nemačka</i>	2,5	1,5	0,6	-7	5,2
<i>Slovenija</i>	4,8	4,1	2,4	-8	5,4
<i>Hrvatska</i>	3,1	2,7	2,9	-9	4,9
<i>Crna Gora</i>	4,7	5,1	3,6	-9	6,5

Izvor: Autor, prema podacima MMF-a 2020.

Prema podacima MMF-a, koji čine pregled nivoa GDP-a u prethodnim godinama, kao i predviđanje rezultata u 2021. godini Srbija zauzima prvo mesto po rezultatu najmanjeg pada GDP-a i najvećeg nivoa GDP-a u 2021. godini. Ovakav rezultat govori o stabilnosti finansija, ali takođe i o slabom nivou industrijske proizvodnje i turizma, kojim su pogođene zemlje okruženja. O važnosti učešća industrijske proizvodnje u GDP- nam pokazuju rezultati Nemačke koja bi u slučaju oporavka i prestanka pandemije zabeležila značajan rast u 2021. godini.

Najveći pad su zabeležile zemlje sa geografskim položajem sa izlaskom na more, Crna Gora, Hrvatska i Slovenija koje su u prethodnom periodu imale značajan prihod od turizma u letnjoj sezoni.

Pored toga, mnoge zemlje se sada suočavaju s višestrukim krizama - zdravstvenom krizom, finansijskom krizom i kolapsom cena roba, koje međusobno deluju na složene načine. Donosioci politika pružaju neviđenu podršku domaćinstvima, firmama i finansijskim tržištima, iako je to presudno za snažan oporavak, postoji velika neizvesnost o tome kako će izgledati ekonomski krajolik kada izađemo iz ovog zastoja[12].

Kako pandemija i dalje traje teško je predvideti vremenski period potreban za oporavak na evropskom i svetskom nivou. Posledice krize izazvane korona virusom će se manifestovati dugo nakon završetka pandemije koji nije na vidiku. Uspostavljanje redovnih poslovnih i životnih aktivnosti će zahtevati dug vremenski period i shodno tome veoma je teško dati približnu procenu budućeg nivoa privredne aktivnosti i nivoa GDP-a.

5. Zaključak

Proglašenje pandemije, uvođenje mera ograničenja kretanja i prestanak međudržavnog saobraćaja prouzrokovali su ekonomsku krizu najvećih razmera u modernom dobu.

Ekonomske turbulencije koje je izazvao korona virus predstavljaju veliki problem za globalnu ekonomiju, pad ponude i tražnje na svetskom tržištu kao i smanjenju bilateralne i multilateralne saradnje u kriznom periodu.

Države su sprovodile mere u domenu svoje fiskalne politike kako bi ublažile udar krize i pomogle privredi da opstane u periodu pandemije.

Intervencije narodnih banaka u vidu smanjenja obaveznih rezervi bankama, smanjenja kamatnih stopa i održavanja kursa doprinele su održavanju likvidnosti.

Sve države su obezbedile paket mera u iznosima od više milijardi evra kako bi održale privredu i sprečile povećanje nivoa nezaposlenosti koji predstavlja najveći problem u svakom kriznom periodu.

Državni fondovi su pripremili pozajmice sa niskim kamatnim stopama uz grejs period od minimum godinu dana kako bi obezbedile likvidnost i neometano poslovanje u postkriznom periodu, posebno malim i srednjim preduzećima koja su najviše pogođena krizom. Države su određeni nivo novčanih sredstava pripremile kao bespovratni paket pomoći najugroženijim privrednim subjektima.

Moratorijum na kredite predstavlja značajnu relaksaciju stanovništva u vreme krize, kako bi održali likvidnost i sprečili eventualni jači udar krize i nedostatak novčanih sredstava za stanovništvo.

Mnoge države su obezbedile jednokratne pomoći po različitim kriterijumima za stanovništvo i na taj način pomogli stanovništvu. Srbija je jednokratnu novčanu pomoć ponudila svim građanima bez obzira na primanja i ekonomsku ugroženost, dok su ostale zemlje regiona pomoć upućivale na najugroženije slojeve u društvu.

Zaduživanje na međunarodnom tržištu kapitala predstavilo je trenutno stanje kroz reflektovanje ukazanog poverenja u vidu kamatnih stopa po kojima su se države zaduživale. Dok su države sa visokim kreditnim rejtingom obezbeđivale finansijska sredstva sa negativnom kamatnom stopom, zemlje u tranziciji su obezbeđivanje finansijskih sredstava sprovodile po višim kamatnim stopama. Ovakvo zaduživanje je Srbiju koštalo najviše u Evropi i regionu. Ovakav odnos kamatnih stopa između Srbije i regiona pokazuje da investitori nemaju poverenja u političku i ekonomsku stabilnost države i pored rasta GDP-a i najmanjeg poredviđenog pada GDP-a u kriznom periodu.

Rezultat testirane hipoteze ukazuje na to da je Srbija sprovedla mere fiskalne politike u skladu sa merama naprednih svetskih ekonomija ali da su takve mere pokazale da Republika Srbija ekonomski zaostaje za ostalim zemljama u tranziciji. U okviru ove hipoteze dokazano je da je najveći problem za Srbiju zaduživanje na međunarodnom tržištu kapitala koje je sprovedeno po najvišoj kamatnoj stopi u regionu.

Suočavanje sa višestrukim krizama u ovom periodu, kao i sa nesagledivim krajem pandemije, onemogućava precizniju prognozu rezultata privrednih aktivnosti i GDP-a u narednom periodu.

6. Bibliografija

- [1] Đukić, P. (2010). Globalna i nacionalna ekonomska kriza-izazov za reforme i održivi rast ekonomije. *Škola biznisa*, 1, 4.
- [2] MMF (2020), The Political Economy of Economic Policy <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2020/06/political-economy-of-economic-policy-jeff-frieden.htm> [accessed on 09.06.2020.]
- [3] The World Bank IDA (2020), The Global Economic Outlook During the COVID-19 Pandemic, <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world>[accessed on 09.06.2020.]
- [4] <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
- [5] Bundes Federal Ministry of Finance (2020), German Cabinet adopts major stimulans package, <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/Public-Finances/Articles/2020-06-04-fiscal-package.html>[accessed on 16.06.2020.]
- [6] Gopinath, G. (2020). Limiting the economic fallout of the coronavirus with large targeted policies. *Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes*, 41-48.
- [7] Infostud (2020), Anketa infostuda: bez posla ostalo 12 % radnika u Srbiji, <https://interze.com/anketa-infostuda-bez-posla-ostalo-12-odsto-radnika-u-srbiji/>[accessed on 01.06.2020.]
- [8] Fernandes, N. (2020). Economic effects of coronavirus outbreak (COVID-19) on the world economy. *Available at SSRN 3557504*.
- [9] Fond za Razvoj Republike Srbije (2020), Program finansijske podrške privrednim subjektima za održavanje likvidnosti i obrtna sredstva u otežanim ekonomskim uslovima usled pandemije Covid-19, <https://fondzarazvoj.gov.rs/cir/proizvodi/likvidnost-covid19>[accessed on 16.06.2020.]
- [10] https://privreda.gov.rs/javni_pozivi/javni-poziv-za-dodelu-bespovratnih-sredstava-u-okviru-programa-podrske-malim-i-srednjim-preduzecima-za-nabavku-opreme-u-2020-godini/
- [11] Eijffinger, S. C. (2011). Eurobonds–Concepts and implications. *Briefing Note to the European Parliament*.
- [12] IMF Blog, Insight and Analysis on Economics and Finance, <https://blogs.imf.org/2020/04/14/the-great-lockdown-worst-economic-downturn-since-the-great-depression/>[accessed on 01.06.2020.]